משנה · אחרונים · תוספות רבי עקיבא איגר · סדר זרעים

תוספות רבי עקיבא איגר
על משנה מעשר שני

רבי עקיבא איגר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות רבי עקיבא איגר על משנה מעשר שני

רבי עקיבא איגר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-רבי-עקיבא-איגר-על-משנה-מעשר-שני/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה 38-202611151759v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 4
משנה ז 5
פרק ב 5
משנה א 5
משנה ו 5
פרק ג 6
משנה ב 6
משנה ד 6
משנה ו 6
משנה יא 6
משנה יב 6
פרק ד 7
משנה א 7
משנה ב 7
פרק ה 7
משנה א 7
משנה ב 8
משנה ו 8
משנה ט 8
משנה יב 9

פרק א

משנה א

[אות א] **בהרע"ב ד"ה מעשר שני. וסתם מתני' כר"מ.** משמע דס"ל דלרבנן אף חוץ לירושלים מוכרין אותו וע"כ דס"ל להר"ב דלרבנן אף חוץ לירושלים ממון הדיוט הוא. ועי' בתי"ט (פ"ג מ"ה דסוכה בד"ה בירושלים) דכ' בפשיטות דמוכח בסנהדרין (ד' קי"ב) דחוץ לירושלים לכ"ע ממון גבוה הוא וצ"ע:

משנה ב

[אות ב] **חי ושחוט.** היינו מדרבנן גזירה אטו קודם שחיטה:

[אות ג] **שם בתי"ט סוף ד"ה הבכור וכו'. ומש"ה ל"מ קתני שחוט.** לכאורה דשחוט בזמן הבית יכול למכור דמה דאין מוכרין חי תמים משום שעומד להקרבה ואין זכות לכהן בו היינו קודם הקטרה כמ"ש רש"י להדיא אבל אחר ההקטרה דזכה בו כהן יכול למוכרו. ומ"מ אינו מוכרח דהא לרבא דמוקי מתני' בזמן הבית הא דקתני חי אבל שחוט לא. צ"ל הטעם כמ"ש רש"י דלאו אורח ארעא לעשות סחורה בדבר שקרב למזבח. א"כ י"ל דבהך סברא לא פליג ר"נ אלא דס"ל דגם חי א"י למוכרו דאין לכהן זכות עד אחר ההקטרה. ובאמת קשה לי בסוגיין (תמורה דף ז' ע"ב) דפריך רבא לר"נ מדקתני חי. חי אין שחוט לא. ואי בזה"ז מי איכא תם שחוט הא כי היכי דהוא סבר לנפשיה דתם שחוט אין מוכרין דהוי בזיון דלמא גם ר"נ סבר כן. והכי קתני דמוכרים תם חי היינו דלא משכחת מכירה רק בחי דמשכחת בזה"ז אבל שחוט אין מוכרין בשום פעם ואשמעינן דאף בזמן הבית א"י למכור אף דאחר הקטרה זכה הכהן מ"מ אין מוכרין משום דהוי בזיון וצ"ע:

משנה ג

[אות ד] **תוי"ט ד"ה אינו נלקח. וכן לאותו המלח.** עי' בשבת (דף ע"ג ע"ב) דאמרינן האי מאן דכניף מילחא ממלחתא דאינו חייב משום מעמר דאין עימור אלא בגד"ק. ופירש"י שם שצבר מלח ממשרפות המים וכו'. הרי מבואר דמלח לא מקרי גד"ק. ודוחק לחלק דלענין שבת דבעי' גד"ק ממש ובע"ח לא מקרי גד"ק כמ"ש תוס' ד"ה מפרק מש"ה גם מלח לא מקרי גד"ק. משא"כ לענין מעשר דבע"ח הוי גד"ק דלכאורה דוקא לענין בע"ח שייך לחלק דשבת בעי' צומח מן הארץ ובמעשר מהני מה שניזון ומתפרנס מן הארץ. אבל במלח דל"ש ניזון מהארץ ואנו דנין אותו לקרקע כיון דנובעים מהארץ נראה לעין כאילו הם גדלים ורבים מן הארץ. א"כ ממילא הוי כצומח מן הארץ וגבי שבת גם כן להוי גד"ק:

משנה ז

[אות ה] **בהרע"ב ד"ה יאכל כנגדן. א"נ מתני' איירי במזיד**. וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה. אבל תמוה לי דהא בפ"ב דקידושין (דף נ"ו) מסקינן דאפילו מזיד יחזרו דמים למקומן דקנסוהו למוכר דלא עכברא גנב אלא חורא גנב וקנסוהו דאיסורא איתא גבי' ומוקי מתני' דהכא כשברח המוכר והרמב"ם בחבורו (פ"ז מהל' מעשר שני) כתב באמת דבין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומם והיינו כסוגיא הנ"ל וצל"ע:

פרק ב

משנה א

[אות ו] [**במשנה**] **לסיכה** . ק"ל אמאי שייר הבערה לדעת הרע"ב והר"ש (פ"ח מ"ב דשביעית) ועמ"ש שם בגליון:

[אות ז] שם **בהרע"ב ד"ה מ"ש. וסיכה כשתיה**. ע' בתי"ט (רפ"ו דתרומות). וכאן קשה איך הקילו בקום ועשה לסוך במ"ש. והרמב"ם והר"ש נקטו דרשא דר"א בירושלמי מדכתיב ולא נתתי ממנו למת. אם להביא לו ארון ותכריכים לחי אסור כ"ש למת. אלא איזה דבר מותר לחי ולא למת הוי אומר זה סיכה. ובסוגיין דיבמות (דף ע"ד) דרשינן להאי קרא דלא נתתי ממנו במ"ש שנטמא וקאי אדלעיל ולא בערתי ממנו בטמא. ודייקינן מיניה דמ"ש שנטמא מותר בסיכה עי"ש וא"כ אין ראיה דמ"ש (טהור) להוי מותר בסיכה וצ"ע:

[אות ח] **שם בתי"ט ד"ה ולשתיה. דלמא ע"י אניגרון**. לאו משום הך קושיא לא קיימא הך דרשא דעל זה אינו מספיק גם הלימוד שכר שכר מנזיר דמ"מ דלמא ע"י אניגרון. אלא ע"י אניגרון לא מיירי דשכר מידי דמשכר וע"י אניגרון לא משכר ואך דלמא מיירי בדבילה קעילית דמשכר. ועלה מתרצי' דיליף שכר שכר מנזיר דמיירי ביין. וכיון דמיירי במידי דמשכר ע"כ לא ע"י אניגרון עיי"ש:

משנה ו

[אות ט] [**במשנה**] **מביא בסלע מעות**. לאו דוקא אלא דצריך בסלע וחומשו של קרן. דהיינו אם הסלע של מעשר הוא כולו קרן צריך להביא בסלע וחומשו מעות דעל הקרן שני ג"כ מוסיף חומש. ואם בסלע הראשון היה קרן וחומש של הפירות מ"ש. מוסיף חומש כפי הקרן שיש בסלע אבל לא על החומש שיש בסלע כי אין מוסיפין חומש על חומש. בב"מ (דף נ"ד ע"ב) ותוס' שם:

פרק ג

משנה ב

[אות י] **בהרע"ב ד"ה מפני. דתרומה אסורה לטבי"**. וגם ממעט באכילת תרומה כי תרומ' מותר לאונן ונאכל בכ"מ ומע"ש אסור לאונן ואינו נאכל אלא בירושלים:

משנה ד

[אות יא] **במשנה ומעות במדינה**. עי' בתוי"ט (פ"א מ"ג) דשקלים:

משנה ו

[אות יב] **בהרע"ב ד"ה והדמאי. טבל של דמאי**. משמע דוקא טבל אבל מ"ש של דמאי אינו נכנס ויוצא ומש"ה הוצרך לפרש דהך סיפא לת"ק איצטריך וכ"כ הר"ש בפשיטות ואף שהרמב"ם בפי' כתב כי מ"ש של דמאי נכנס ויוצא מ"מ בחבורו חזר בו שכתב (בפ"ב ה"ט) מ"ש שנכנס לירושלים אפי' של דמאי אסור להוציאו וכתב הכ"מ להדיא מפורש בירושלמי דאיתא התם א"ר זעירא ובלבד בפירות שהן טבולין לדמאי הא דמאי עצמו כבר תפסתן מחיצות:

משנה יא

[אות יג] **בהרע"ב ד"ה ר"ש. ובהא קמיפלגי**. והר"ש כתב ומפרש בירושלמי ר' יוסי בשם ר' יוחנן צבי עשו אותו כקדשי בדק הבית וטעון העמדה והערכה ור"ש לטעמיה דס"ל קדשי ב"ה לא היו בכלל העמדה והערכה. ובסיפא בשחטו ונטמא ס"ל לת"ק דשחוטה לא משוינן ליה למת אלא דדמי לפירות כיון דהוכשר לאכילה. ור' יוסי עביד ליה כמת ובלקחו שחוט אפי' ר"י מודה שהוא כפירות דל"ש ביה העמדה והערכה. ועל פי' הרע"ב דטעמא דאין פודין הקשה בשער המלך (פ"א מהל' אסורי מזבח) דמ"מ יפדה משום עורה כדאמרי' פ"א דשבועות (דף י"א ע"ב) גבי פרה וע' בתוס' שם דבקדשי ב"ה פודים משום עורה. והכא ג"כ ע"כ דבקדשי ב"ה. מדס"ל לר"ש דפודין אע"ג דליכא העמדה והערכה עיי"ש. ולי קשה עוד דתקשי לר"א דס"ל בפסחים (דף כ"ט) דאף למ"ד אין פודין מ"מ פודין להסיקו תחת תבשילו. ועכ"פ בקדושת ב"ה ס"ל הכי כמ"ש רש"י ותוס' שם. וא"כ אמאי לת"ק יקבר הא אפשר לפדותו להסיקו. ולפירוש הר"ש דמטעם העמדה והערכה הוא ניחא הכל:

משנה יב

[אות יד] **בהרע"ב ד"ה משגפן מקדשות בכ"ש**. דחביות סתומות מקדשות בכ"ש כדאיתא פרק בתרא דערלה (מ"ז):

פרק ד

משנה א

[אות טו] [**במשנה**] **כשער מקומו**. ודוקא בודאי אבל בדמאי פודין כשער הזול. ירושל' ופסקה הרמב"ם:

משנה ב

[אות טז] [**במשנה**] **אכסרה** . תיבה זו מצינו ג"כ (ספ"ב) דדמאי:

פרק ה

משנה א

[אות יז] **בהר"ב ד"ה והצנועים. כשהיה להם כרם רבעי בשביעית**. בתוס' בפרק מרובה (דף ס"ט) הוכיחו דע"כ לא מיירי בשביעית דאי בשביעית כיון שזכו מן ההפקר לא היו יכולין לחלל ע"י"ש (ועי' בפ"י שם) ולע"ד י"ל דהצנועים קאי בין אשביעית בין בשאר שני שבוע ובשביעית אף דזכה מן ההפקר מ"מ הוא זכות להם שיתחלל זה ולא יאכלו בלא חילול וזכין לאדם שלא בפניו אלא דבשאר השנים ליכא למימר מדין זכין לאדם דהא הזוכה גופיה א"י לחלל כיון דלא קנהו. וכיון דאיהו לא מצי עביד שלוחו נמי לא מצי עביד מש"ה הכריח בסוגיא דבב"ק הנ"ל דס"ל להצנועי' דגזל ולא נתייאשו הבעלים הנגזל יכול להקדישו ולחללו וכמ"ש להדיא תוס' בקידושין (דף נ"ו סוף ע"א). והא דאמרי' בסוגי' דבב"ק מאן תנא צנועין רשב"ג והאמר רבב"ח אר"י כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו. והא לרשב"ג אין עושין התיקון רק בשביעית ומהני זכי' צ"ל דס"ל להש"ס דמה דארשב"ג דהצנועין עושים לפנים משה"ד בתרתי. דאף בשאר שני שבוע עושים תיקון ג"כ על אופן שמניחים המעות וכו' ובלא"ה צ"ל לדברי תוס' בב"ק הנ"ל דאית להו דצנועים קאי רק על שאר שני שבוע ואיך אפשר לומר דכולה רשב"ג. הא לרשב"ג בשאר שני שבוע ל"צ תקון אע"כ כפי הנ"ל דהצנועין עושים כן בשאר שני שבוע אף דלא דמי כ"כ דלדברי תוס' בב"ק לפי הצד דכולה רשב"ג מוכרחים לומר דהצנועים עושים לפנים משה"ד לעשות תיקון בשאר שני שבוע. אבל לתוס' קידושין דגם בשביעית מהני החילול מדין זכי' עדיין יקשה מנ"ל להש"ס למפרך כיון דרשב"ג קאמר לה י"ל דקאי רק אשביעית ואך מ"מ ההכרח לומר לפי דברי תוס' בקידושין דס"ל להש"ס בהחלט דהצנועין קאי גם אשאר שני שבוע אף לרשב"ג. ובזה מיושב היטב דברי הרמב"ם דפסק כהצנועים והרי קי"ל כר"י דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו. והשיגו בזה הרמב"ן בתולדות אדם (סי' קנ"ז) ולפמ"ש ניחא. דהרמב"ם

דקדק וכתב והצנועים מניחי' את המעו' בשנת השמיטה וכו' ובשמיטה אפשר לקיים ההלכה כצנועים כיון דהזוכה זכה מן ההפקר ויכול לחללו גם הבעלים יכולים לחללו מדין זכין לאדם אף די"ל דהרמב"ם נקט בשנה שמיטה משום דבשאר שנים הלעיטהו לרשע וימות מ"מ עכ"פ ממילא מיושב קושית הרמב"ן וסוגי' דבב"ק הוא רק בשאר שני שבוע וכמו שצ"ל כן לדברי תוס' קידושין הנ"ל כן נראה לפענ"ד נכון בעזה"י:

[אות יח] **בתוי"ט ד"ה הנלקט. וכתב בפירוש וכו'**. דברים אלו הם בהר"ש כאן מ"ה ובתוס' בב"ק (דף ס"ט) ושם תירצו א"נ שלא היה מועיל חילול למה שיגדיל אח"כ:

משנה ב

[אות יט] **בתוי"ט ד"ה ותנאי. לר"פ מתקנות ר"י בן זכאי שאחר החרבן**. ומ"מ קשה לי דהתם אמרי' נמנו עליך חביריך והתירוה ואילו תקנה דהכא כפי מ"ש התוי"ט לעיל הוי התקנה שאסור להעלות הפירות וצריך דוקא פדי' וכן ברמב"ם כתב רק נפדה אפי' סמוך לחומה ולא כתב שצריכים לעשות כן:

משנה ו

[אות כ] **בתי"ט ד"ה התבשיל. דהא גבי שביעית וכו'**. כבר הראיתי לדעת בשביעית (ספ"ז ובפ"ט מ"ה) דלא אזלינן בתר טעמא רק לאכלו בקדושת שביעית. אבל לא להתחייב בביעור:

משנה ט

[אות כא] [**במשנה**] **א"ר יהושע כו' ומקומו מושכר לו**. קשה לי מהכא אמהר"י מטראני בתשו' חוה"מ (סי' פ"ג) שכתב דאף דקיי"ל קרקע בשכירות ומטלטלין במתנה מקרי אג"ק זהו דוקא בהיה הקרקע להמקנה בקנין גמור ולא בשהקרקע רק מושכר להמקנה. והגאב"ד דברעסלויא בספרו פתח הבית מסתפק וכתב שלא מצא מקום מבואר בזה. ונפלאתי על האריות האלו הא הדין מפורש בכאן בהיפוך דדייקינן מיניה בקידושין (דף כ"ז) דקרקע בשכירות ומטלטלין במתנה מהני. וא"כ בסיפא דחזר ר"י ואמר לראב"ע מושכר לו. הרי אג"ק שהיה לו לר"י רק בשכירות הקנה לראב"ע מטלטלים וצ"ע:

[אות כב] שם **ומקומו מושכר לו ונתקבלו זה מזה שכר**. בשו"ת בני אהרן (סי' א') הביא בשם בעל העיטור אות שכירות שכ' וז"ל ור"י ששכרה לראב"ע כשנתן לו ר"ג רשות דהא קיי"ל אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר אא"כ נתנו לו הבעלים רשות עכ"ל. וכ' בתשובה הנ"ל דהבהע"ט ס"ל כסברת הראב"ד בהשגות (פ"ה מהלכות שכירות) דאף בקרקע הדין דאין השוכר רשאי להשכיר. ואף דטעמא דהראב"ד שיש בני אדם שמחריבים הבית ל"ש הכא מ"מ י"ל לא פלוג עי"ש:

[אות כג] **שם ברע"ב ד"ה ומקומו. ויקנה המעשר אג"ק.** דמדין חצר אינו קונה כיון דלא היה עומד בצדו ואינו משתמר לגבי השוכר. ועיין בשאגת אריה (סי' ע"ז) דתמה דלפ"ז מוכח מהכא דס"ל לר"י דט"ה ממון מדיכול להקנותו באג"ק. וכמבואר בסוגיין וא"כ איך ס"ל לר"י פ"ג דפסחים (דף מ"ג) דלא זהו חמץ שמוזהרים עליו. הא כיון דט"ה ממון הוי שלו ועובר בב"י עיי"ש:

משנה יב

[אות כד] **ברע"ב ד"ה לא לקחתי וכו'. וכה"ג אפילו וכו'.** ורש"י ז"ל ביבמות (דף ע"ד ע"א) פי' דמיירי במ"ש שנטמא דקאי אדלעיל מיניה לא בערתי ממנו בטמא ומהא דכתיב ולא נתתי ממנו כלומר ממעשר טמא ובכה"ג כיון שנטמא מותר לחללו וליקח ממנו חלוק ולמת אסור עיי"ש ועי' מ"ש בגליון (רפ"ב דמכלתין):